

KALLA FAKTA

Till 1968 års andrakammarval återstår nu mindre än ett år. Icke desto mindre kan det med fog hävdas att valrörelsen redan är i full gång. Oppositionspartierna rustar sig för att kasta socialdemokraterna ur sadeln. Frågan är bara hur detta skall gå till. Svaret ligger nära till hands: oppositionen vann en stor seger vid 1966 års val genom mittsamverkan mellan centerpartiet och folkpartiet samt borgfred mellan alla de tre demokratiska oppositionspartierna. Samma formel bör därför användas inför 1968.

Ett sådant uppträdande ställer emellertid alldeles särskilda krav på centerpartiets, folkpartiets och högerpartiets agerande. Genom att oppositionen arbetar som tre partier — låt vara med två i nära politisk samverkan — måste det finnas visst utrymme för profilskapande. I mångas öron har ordet profilpolitik en dålig klang, men det är svårt att se hur den skall kunna undvikas. Partierna måste rättfärdiga sin existens inför väljarna, och det kan de blott göra med ett visst mått av profilskapande politik.

Ett visst mått, det är riktigt. Men

samtidigt får det inte bli för mycket, inte så mycket att det skrämmar bort väljare som eljest skulle rösta på något av oppositionspartierna. Häri återfinns ett av de nuvarande oppositionspartiernas kärnproblem. Detta problem berör — märk väl — alla de tre nuvarande oppositionspartierna.

Allmän enighet råder i dag inom oppositionen att det naturliga regeringsalternativet till ministären Erlander är en trepartiregering. Det står också fullt klart att man på socialdemokratiskt håll är väl medveten om detta förhållande, och att man fruktar det ur djupet av sin själ. Ty socialdemokraterna är rädda för att förlora regeringsmakten. Vem vet när man kan komma igen. Ingen demagogi är för billig för att inte den skakade socialdemokratien skulle taga till den i kampen för ett fortsatt regeringsinnehav. För socialdemokraterna gäller det att till väljarna förmedla bilden av en opposition bestående av ett icke regeringsdugligt konglomerat av motstridiga viljor och åsitker. Alla tendenser till oenighet och split mellan oppositionspartierna kommer att utnyttjas. För oppositionen gäller det i stället att

hålla fast vid det uppträdande som visade sig så framgångsrikt vid 1966 års val.

En nyckelfaktor vid nästa års val blir hur väl eller dåligt partierna lyckas få fram väljarna — sina väljare — till valurnorna. Av avgörande betydelse för valets utgång är att de s. k. marginalväljarna — dvs. de väljare som tvekar mellan socialdemokraterna eller något av oppositionspartierna — kan förmas att lägga sina röster på rätt håll. Inom mellanpartierna är man mycket angelägen om att dessa väljare ej skräms från att rösta på oppositionen av rädsla för att en ny regering skulle bedriva vad man kallar en "extrem" högerpolitik. Som underlag för denna oro pekar man från mellanpartiernas sida på resultatet av vissa opinionsundersökningar, vilka visar inte blott att oppositionen som helhet klarar sig bättre med enbart mittsamverkan i förhållande till en fast organiserad trepartisamverkan utan också att detta förhållande kan utgöra skillnaden mellan att befinna sig i majoritet respektive i minoritet hos väljarkåren. Detta är obestriddligen ett faktum värt att begrunda av alla förespråkare för en snabbt utbyggd trepartisamverkan.

När man talar om marginalväljarproblemet får man dock inte glömma bort att det finns marginalväljare både till vänster och till höger inom väljarkåren. Om man från mellanpartiernas sida — i

syfte att vinna eller behålla marginalväljare i förhållande till socialdemokratien — intar en aggressiv attityd i förhållande till högerpartiet riskerar man att stöta bort presumtiva väljare för detta parti, väljare som knappast skulle rösta på något annat parti utan antingen röstar på högerpartiet eller inte röstar över huvud taget. Erfarenheterna från tidigare val visar nämligen, att det finns åtskilliga väljarkategorier, särskilt högerväljare, som upplever splittringen och det interna "kåbblat" mellan oppositionspartierna som någonting så negativt, att de reagerat genom att stanna hemma på valdagen. Detta var exempelvis fallet vid 1962 års val. Och det är utomordentligt viktigt för oppositionspartierna att samtliga väljare verkligen mobiliseras. Det gäller ju för oppositionen att vinna mandat från socialdemokraterna. På grund av resultatet vid 1964 års val förhåller det sig nu så att högerpartiet är det oppositionsparti som — med utgångspunkt från 1966 års valsiffror — har de ojämförligt bästa möjligheterna att vinna mandat från socialdemokraterna. Om man närmare granskar dessa siffror visar det sig att oppositionspartierna tillsammans har goda möjligheter att vinna åtta socialdemokratiska mandat. Av dessa kan centerpartiet vinna två, folkpartiet står på ± 0 , under det att högerpartiet skulle vinna de resterande sex mandaten eller vad som svarar mot

partiets förlust vid 1964 års val. Gör oppositionspartierna ett ännu bättre val än 1966 kan dessa siffror förskjutas så att folkpartiet och centerpartiet vinner fler socialdemokratiska mandat. Men den säkra och må det tilläggas nödvändiga grunden för en ny regering är faktiskt att högerpartiet tager igen de mandat, som förlorades 1964.

För att oppositionspartierna skall vinna valet är det därför viktigt att högerpartiet behåller den andel av valmanskåren — 16,5 % — som man erövrade 1966. Till följd av vårt valsystems sätt att fungera är

det blott högerpartiet, som kan vinna dessa sex mandat; det hjälper föga om enbart mellanpartierna skulle gå framåt på högerpartiets bekostnad, mandatvinsterna skulle inte bli fler för oppositionen för den skull. Inom centerpartiet och folkpartiet måste man därför beakta att lika väl som högerpartiet i helhetens intresse bör föra en moderat politik, lika väl måste mellanpartierna inta en resonabel attityd gentemot högerpartiet. Endast så kan ett regimskifte bli verklighet i september 1968.

OM gentlemannamässighet i politiken

Men det bör tillfogas, att den gentlemannamässighet, varmed socialdemokraterna lät högern i landshövding Johan Nilssons myndiga person behålla talmanskapet i första kammaren och ej reste något motstånd mot den oförväget stridbare antisocialisten hr Magnusson i Skövde inträde i andra kammarens presidium och slutligen understödde en oppositionsman som dr Ivar Anderson på ordförandestolen i det viktiga skatteutskottet, är ett gott tecken på att socialdemokraterna ej vilja begagna sin seger för att bryta mot det bästa i svensk parlamentarisk tradition och därför ett gott omen.

Svensk Tidskrift 1937